

КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ТАРАСА ШЕВЧЕНКА

Філософський факультет

Кафедра філософії гуманітарних наук

«ЗАТВЕРДЖУЮ»

Заст. декана

з науково-педагогічної та навчальної
роботи історичного факультету

Тарас ПШЕНИЧНИЙ

Історичний
факультет

« »

_____ 2023 р.

«ЗАТВЕРДЖУЮ»

Заст. декана

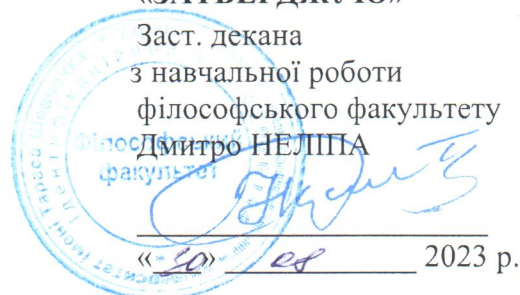
з навчальної роботи
філософського факультету

Дмитро НЕЛПА

Філософський
факультет

« »

_____ 2023 р.

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

ФІЛОСОФІЯ

для студентів

галузь знань
напрямок підготовки
освітня програма

03 Гуманітарні науки
032 Історія та археологія
Краєзнавство, екскурсознавство та історико-культурний туризм

освітній рівень
спеціалізація
вид дисципліни

перший (бакалаврський)
-
обов'язкова

Форма навчання	денна
Навчальний рік	2023/2024
Семестр	7
Кількість кредитів ECTS	4
Мова викладання	українська
Форма заключного контролю	іспит

Викладачі: Гончаренко Марина Михайлівна, к.філос.н., доцент кафедри філософії гуманітарних наук

Пролонговано: на 20__/20__ н.р. _____ (_____) «__» 20__ р.
(підпис, ПІБ, дата)

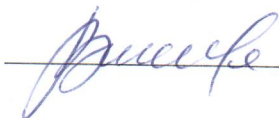
на 20__/20__ н.р. _____ (_____) «__» 20__ р.

КИЇВ – 2023

Розробники: Гончаренко Марина Михайлівна, к.філос.н., доцент кафедри філософії гуманітарних наук;

Затверджено
« 26 » 08 _____ 2023 р.

Зав. кафедри філософії гуманітарних наук

 (Федір ВЛАСЕНКО)

Протокол № 1 від «26» серпня 2023р.

Схвалено науково-методичною комісією філософського факультету

Протокол від « 30 » серпня _____ 2023 року № 2

Голова науково-методичної комісії (Ірина МАСЛІКОВА)

Схвалено науково-методичною комісією історичного факультету

Протокол від « 31 » 08 _____ 2023 року № 1

Голова науково-методичної комісії (Наталія ТЕРЕС)

ВСТУП

1. Мета дисципліни – формування системи базових знань, вмінь і навичок філософського мислення для розв’язання складних спеціалізованих завдань та практичних проблем, а також створення умов для самостійного осмислення студентами умов існування та розвитку природного і соціального світу, формоутворень культури і пізнання, людини та її сутності.

2. Вимоги до опанування навчальної дисципліни:

1. До початку вивчення цього курсу студенти мають **знати** основні етапи та характеристики історико-культурного процесу; володіти базовими знаннями гуманітарного і суспільствознавчого спрямування.

2. **Вміти** збирати та інтерпретувати інформацію щодо суспільних феноменів, процесів та подій; визначати сучасні особливості співіснування людських спільнот в умовах глобалізації; планувати і оцінювати власну роботу; застосовувати інтерактивні і мультимедійні засоби навчання.

3. **Володіти елементарними навичками** роботи з гуманітарними текстами; критичного ставлення до політичних, економічних, соціокультурних процесів, подій та явищ.

3. Анотація навчальної дисципліни: дисципліна «*Філософія*» належить до переліку обов’язкових дисциплін ЗВО та викладається у VII семестрі бакалаврату. Навчальна дисципліна ознайомлює студентів із філософською думкою в її історичному розвитку та сучасному стані, з фундаментальним способом осягнення підвалин людського існування, пізнання і діяльності, опосередкованих особливостями відповідної їм соціокультурної доби. Надає цілісне уявлення про специфіку філософського знання, його проблематику, поняття та категорії, структуру. Показує методологічну роль філософського знання в розумінні онтологічних, гносеологічних, аксіологічних і соціальних проблем буття. Ознайомлює із основними закономірностями розвитку природи та суспільства і місця людини у світі.

4. Завдання (навчальні цілі) – системне опанування базових основ філософії (обізнаність здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти в існуючих у розвитку філософської думки традиціях, вченнях, методологіях, основних філософських проблемах та класичних й неklasичних підходах до їх осмислення; набуття навичок, що формують вправність мислення, розвиненість рефлексії та здатність до наукової комунікації. Філософія покликана визначити сукупність вихідних орієнтирів, що зумовлюють програму соціальної поведінки суб’єкта.

Дисципліна спрямована на формування наступних програмних компетентностей:

ЗК1. Здатність реалізовувати свої права та обов’язки як члена суспільства, усвідомлювати цінності громадянського (вільного демократичного) суспільства та необхідність його сталого розвитку, верховенства права, прав і свобод людини і громадянина в Україні.

ЗК2. Здатність зберігати та примножувати моральні, культурні, наукові цінності і досягнення суспільства на основі розуміння історії та закономірностей розвитку предметної області, її місця у загальній системі знань про природу і суспільство та у розвитку суспільства, техніки і технологій, використовувати різні види та форми рухової активності для активного відпочинку та ведення здорового способу життя.

ЗК3. Здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу.

ЗК7. Здатність виявляти, ставити та вирішувати проблеми.

ЗК9. Здатність бути критичним та самокритичним.

5. Результати навчання:

В результаті вивчення навчальної дисципліни студент повинен:

Результат навчання (1. знати; 2. вміти; 3. комунікація 4. автономність та відповідальність)		Методи викладання і навчання	Методи оцінювання	Відсоток у підсумковій оцінці з дисципліни
Код	Результат навчання			
	Знати і розуміти:			
1.1	інтелектуальне й соціокультурне призначення філософії, її пізнавальні та смисло-утворюючі можливості, історичну роль;	лекція, самостійна робота	усна відповідь, контрольна робота, іспит	5
1.2	змістовні відмінності філософії від інших сумісних із нею наук;	семінар, самостійна робота	усна відповідь, контрольна робота, іспит	5
1.3	структуру філософського знання, розмаїття та особливості філософських дисциплін, їх ролі в обґрунтуванні та розвитку людського мислення, пізнання світу, культури та суспільства;	лекція, семінар, самостійна робота	усна відповідь, контрольна робота, іспит	5
1.4	особливості поступу філософії, етапи і логіку її розвитку;	лекція, самостійна робота	контрольна робота, іспит	6
1.5	місце вітчизняної інтелектуальної традиції у світовій думці;	лекція, самостійна робота	контрольна робота, іспит	5
1.6	еволюцію основних філософських ідей та проблем, напрями і тенденції сучасного філософського дискурсу, їх зв'язок з попередньою інтелектуальною історією.	лекції, семінари, самостійна робота	усна відповідь, контрольна робота, іспит	14
	Вміти:			
2.1	логічно, послідовно та аргументовано усно і письмово висловлювати міркування щодо основних філософських проблем в контексті сучасних соціокультурних процесів, що забезпечує здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу;	семінари, самостійна робота	усна відповідь, контрольна робота, іспит, самостійна робота	5
2.2	виділяти підстави власних та інших міркувань, здатність відрізнити суб'єктивні, спонтанні складові	семінар, самостійна робота	усна відповідь, контрольна робота, іспит	10

	суджень від об'єктивних і аргументованих, вміти надавати перевагу останнім;			
2.3	виявляти, ставити та вирішувати проблеми із застосуванням філософських категорій	семінар, самостійна робота	контрольна робота, іспит, самостійна робота	5
2.4	аналізувати та інтерпретувати гуманітарний текст, виокремлювати та відтворювати смислову структуру тексту, виділяти ідеї, категорії, світоглядні генералізації;	семінар, самостійна робота	усна відповідь, контрольна робота, самостійна робота	10
2.5	реферувати, рецензувати й коментувати першоджерела та дослідницьку літературу з філософської проблематики;	семінар, самостійна робота	усна відповідь, контрольна робота, самостійна робота	5
2.6	критично, по-творчому оцінювати результати інтелектуальної праці;	семінари, самостійна робота	усна відповідь, контрольна робота, іспит, самостійна робота	5
	Комунікація:			
3.1	здатність брати участь в дискусіях, концентруватися на значущих складових обраної проблеми (теми), оволодіти культурою диспуту;	семінари, самостійна робота	усна відповідь	3
3.2	презентувати результати інтелектуальної праці та здійсненої самостійної роботи у вигляді доповідей, повідомлень, есе, презентацій, конспектів;	семінари, самостійна робота	усна відповідь, самостійна робота	3
3.3	проявляти увагу і толерантність до іншої (й інакшої) думки у процесі інтелектуальної комунікації.	семінари	усна відповідь	3
	Автономність та відповідальність:			
4.1	знаходити необхідну інформацію з різних джерел, упорядковувати її, оцінювати її достовірність,	семінари, самостійна робота	усна відповідь, самостійна робота	2

	пояснювати значущість, приймати обґрунтовані рішення;			
4.2	демонструвати вміння працювати в колективі та самостійно, виявляти ініціативу, уникати некритичного слідування авторитетам;	семінари, самостійна робота	усна відповідь, самостійна робота	5
4.3	мати інтелектуальне сумління, чесність у справі формування і вираження інтелектуальної позиції.	семінари, самостійна робота	усна відповідь, контрольна робота, іспит, самостійна робота	4

6. Співвідношення результатів навчання дисципліни із програмними результатами навчання

Програмні результати навчання	Результати навчання дисципліни			
	1.1	2.1	2.6	3.2
ПРН 14. Вміти акумулювати та поширювати кращий досвід професійної діяльності, інтегрувати досягнення інших наук для вирішення актуальних проблем історії та археології (зокрема, краєзнавства, екскурснознавства та туризмознавства).	+	+	+	+

7. Схема формування оцінки

7.1. Форми оцінювання навчання студентів:

Контроль знань здійснюється за системою ECTS, яка передбачає дворівневе оцінювання засвоєного матеріалу, зокрема **оцінювання теоретичної підготовки** – результати навчання (знання 1.1 – 1.6), що складає 40% від загальної оцінки та **оцінювання практичної підготовки** – результати навчання (вміння 2.1-2.6); (комунікація 3.1-3.3); (автономність та відповідальність 4.1-4.3), що складає 60% загальної оцінки.

Оцінювання семестрової роботи:

- Усна доповідь, доповнення та участь у дискусіях на семінарах:** РН – 1.1, 1.2, 1.3, 1.6, 2.1, 2.2, 2.4, 2.5, 2.6, 3.1, 3.2, 3.3, 4.1, 4.2, 4.3 – 26/39 балів
- Самостійна робота:** РН – 2.1, 2.3, 2.4, 2.5, 2.6, 3.2, 4.1, 4.2, 4.3 – 2/5 балів.
- Контрольна робота:** РН – 1.1, 1.2, 1.3, 1.4, 1.5, 1.6, 2.1, 2.2, 2.3, 2.4, 2.5, 2.6, 4.3 – 8/16 балів

Семестрову кількість балів формують бали, отримані студентом у процесі засвоєння матеріалу з усіх трьох частин та виконання самостійних робіт. Загальна семестрова оцінка складається із балів отриманих за: 1) аудиторну роботу (усні відповіді, доповнення та участь в дискусіях на семінарах), 2) самостійну індивідуальну роботу (написання есе), 3) контрольні роботи.

Всі види робіт в семестрі у підсумку мають:

-- у максимальному вимірі 60 балів

-- у мінімальному вимірі 36 балів

Студент не допускається до іспиту, якщо під час семестру набрав менше ніж 36 балів, які

в сумі відповідають мінімальним оцінкам за всі види навчальних робіт.

Підсумкове оцінювання у формі іспиту:

Іспит у письмовій формі: РН – 1.1, 1.2, 1.3, 1.4, 1.5, 1.6, 2.1, 2.2, 2.3, 2.6, 4.3 – 24/ 40 балів.

Екзаменаційне оцінювання відбувається в письмовій формі. Білет складається з 3 питань, перших два з яких оцінюється за шкалою 13 балів, третє питання 14 балів, що в загальному підсумку складає 40 балів.

Студент не допускається до іспиту, якщо під час семестру набрав менше 36 балів. Для допуску до екзамену студент має здати контрольні роботи.

Для отримання загальної позитивної оцінки з дисципліни оцінка за іспит не може бути меншою **24 бали**. У випадку, коли студент на іспиті набрав менше 24 балів, вони не додаються до семестрової оцінки (незалежно від кількості балів, отриманих під час навчального періоду). В екзаменаційній відомості у колонці «бали за іспит/екзамен» ставиться «0», а в колонку «підсумкова оцінка з дисципліни» - переноситься лише кількість балів, отриманих під час семестру. Рекомендований мінімум допуску до іспиту – 36 балів.

Таким чином, підсумкова оцінка з дисципліни (мінімум 60, максимум 100 балів) складається із суми кількості балів за семестр (мінімум – 36, максимум – 60 балів) та екзаменаційної роботи (мінімум – 24, максимум – 40 балів).

При простому розрахунку отримуємо:

	Семестрова кількість балів	Іспит	Підсумкова оцінка
<i>Мінімум</i>	<i>36</i>	<i>24</i>	<i>60</i>
Максимум	60	40	100

7.2 Організація оцінювання:

Види робіт		Семестрова кількість балів	
		Min – 36 бали	Max – 60 балів
Усна відповідь ¹		«2» x 13 = 26	«3» x 13 = 39
Контрольна робота 1.		«4» x 1 = 4	«8» x 1 = 8
Контрольна робота 2		«4» x 1 = 4	«8» x 1 = 8
Самостійна робота	Написання есе	«2» x 1 = 2	«5» x 1 = 5

¹ усною відповіддю студента на семінарському занятті вважається доповідь (повне і концептуальне розкриття окремого запитання семінару), доповнення, анонсована дискусія, аргументована точка зору, відповідь на проблемні запитання.

7.3. Критерії оцінювання:

1. Усна відповідь:

3 бали – повна, концептуальна, послідовна, з використанням основної і додаткової літератури, з визначенням категорій і понять, з відповіддю на додаткові і уточнюючі запитання, із заглибленням у сучасний інтелектуальний і соціокультурний контекст, з креативним використанням загальних соціально-гуманітарних знань;

2 бали – достатня, концептуальна, послідовна, з визначенням категорій і понять, з використанням основної літератури, з відповіддю на уточнюючі запитання, із розумінням проблеми у зрізі власної життєдіяльності;

1 бал – неповна, фрагментарне розкриття проблеми, з частковим використанням основної літератури, артикуляція відповіді поза концептуальним контекстом, містить суттєві неточності, апелює до інформації з не ідентифікованих І-net джерел, а не до елементів знання чи досвіду;

0-0,5 бали – фрагментарна, еkleктична, «не в тему», має суттєві помилки, без використання основної і додаткової літератури, посилення на не ідентифіковані І-net джерела, артикуляція відповіді з гаджета.

2. Доповнення / дискусія:

2 бали – доповнення змістовне, ґрунтовне, конструктивно доповнює обговорення теми;

1 бал – доповнення змістовне;

0-0,5 бали – доповнення містить інформацію, що суттєво не розширює дискусію.

3. Контрольна робота:

8 балів – повна і концептуальна відповідь на всі завдання, коректні визначення понять та категорій, врахований інтелектуальний і соціокультурний контекст, глибокі інтерпретації висловів, розкриті сутнісні та структурні співвідношення, послідовне розуміння етапів і логіки історико-філософського процесу;

6-7 балів – повна відповідь не на всі завдання, достатні визначення понять і категорій, належні інтерпретації висловів, послідовне розуміння етапів і логіки історико-філософського процесу; загалом розкриті співвідношення виокремлених аспектів у завданні;

3-5 бали – не повна відповідь на завдання, еkleктичні визначення понять і категорій, поверхнева інтерпретація висловів, непослідовне трактування історії філософії та перекручування понять і персоналій, розкриття співвідношення виокремлених аспектів лише через наведення їх загальних характеристик.

1-2 бали – відсутня відповідь на більшу частину завдань, демонстрація не самостійності у розв'язанні завдань.

4. Іспит (оцінюються окремо три питання білету письмово-усного іспиту):

11-13/14 балів – студент у повному обсязі володіє навчальним матеріалом, вільно та аргументовано його викладає, наводить визначення основних понять, глибоко та всебічно розкриває зміст поставленого завдання, правильно інтерпретує основні принципи і положення,

демонструє розуміння етапів і логіки історико-філософського процесу, виявляє знання основної і додаткової літератури з курсу;

8-10 балів – студент у достатньому обсязі володіє навчальним матеріалом, вільно його викладає, але недостатньо аргументовано, в основному розкриває зміст поставленого завдання, використовує обов'язкову літературу, демонструє загальне розуміння історико-філософського процесу;

5-7 балів – студент загалом володіє навчальним матеріалом, але не демонструє цілісності засвоєних знань, відповідь має неузгоджений характер, присутні невідповідності у тлумаченні періодів і логіки історико-філософського процесу;

1-4 бали – студент не в повному обсязі володіє матеріалом, фрагментарно та поверхово його викладає, недостатньо розкриває зміст поставлених питань, наводить еkleктичні визначення понять і категорій, демонструє непослідовне трактування історії філософії та перекичування термінів і персоналій.

У разі дистанційного навчання в період сесії, підсумковий тестовий контроль складається із 40 тестових завдань. Для тестових завдань розрахунок йде в залежності від оцінки «правильна відповідь /неправильна відповідь» та оцінюється максимально в 1 бал. Загальна максимальна кількість балів за підсумковий тестовий контроль складає 40 балів.

5. Самостійна робота (написання есе):

5 балів – вибрана праця характеризує сучасний інтелектуальний дискурс і відповідає сфері практичної філософії, робота носить самостійний характер, містить авторську аналітику і узагальнення, прямі і непрямі цитування з посиланнями на основне джерело, включає в себе визначення понять і категорій, містить розв'язані всі завдання, має диференційований текст;

4 бали – вибрана праця відповідає сфері практичної філософії, демонструє занадто академічну мову, містить аналітику і узагальнення, має неінформативні посилання, є наявні визначення понять та категорій, у роботі розв'язані ключові завдання, має диференційований текст;

3 бали – вибрана праця відповідає сфері суспільствознавчих і гуманітарних знань, має описовий характер, містить поняття і категорії без визначень, має граматично не вичитаний текст, містить не розв'язані завдання, має диференційований текст;

1-2 бали – вибрана праця відповідає сфері гуманітарних знань, має загальний реферативний характер, демонструє несамостійність у розв'язанні завдань, текст не диференційований і не відповідає структурі завдання.

Викладач на останньому занятті у семестрі повідомляє студентів про їх рейтинг у балах. Перелік студентів, які не допущені до складання іспиту, отримує методист спеціальності, заступник декана/директора з навчальної роботи факультету/ інституту.

7.4. Шкала відповідності оцінок

Відмінно / Excellent	90-100
Добре / Good	75-89
Задовільно / Satisfactory	60-74
Незадовільно / Fail	0-59

8. Структура навчальної дисципліни: у курсі передбачено 3 змістовні частини. Заняття проводяться у вигляді лекцій, семінарів, з використанням інтерактивних методів навчання. Завершується дисципліна іспитом.

Перша частина курсу «Вступ до філософії» присвячена осмисленню філософії як інтелектуального і соціокультурного феномену, його екзистенційних витоків, суспільної ролі, особливостей знання і мислення, історію поступу.

Друга частина курсу «Теоретична філософія» присвячена осмисленню теоретичної філософії як строгого знання про фундаментальні засади буття і принципи його осягнення.

Третя частина курсу «Практична філософія» присвячена осмисленню практичної філософії як знання про сутність, сенс і цінності людської діяльності в сферах культурного, історичного, соціального, політичного, економічного буття.

ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН ЛЕКЦІЙ І СЕМІНАРСЬКИХ ЗАНЯТЬ

№ п/п	Назва лекції	Кількість годин		
		Лекції	Семінари	Самостійна робота
Частина 1. Вступ до філософії				
1.	Тема 1. Філософія як самовизначення і самоствердження людини	2	2	4
2.	Тема 2. Світогляд: сутність, історичність та ціннісні виміри	-	2	4
3.	Тема 3. Особливості філософії як світогляду і науки	2	2	4
4.	Тема 4. Основні етапи розвитку філософської думки	2	2	4
6.	Тема 5. Категорії філософії, їх зміст і функції	-	2	4
5.	Контрольна робота	1		
Частина 2. Теоретична філософія				
6.	Тема 6. Філософське вчення про буття	2	2	4
7.	Тема 7. Людина як предмет філософського осягнення	-	2	4
8.	Тема 8. Філософія свідомості	2	2	4

9.	Тема 9. Теорія і методологія пізнання		1	4
11.	Тема 10. Філософія мови	-	1	4
12.	Контрольна робота	1		
Частина 3. Практична філософія				
13.	Тема 11. Філософське осмислення історичного процесу	2	2	4
14.	Тема 12. Суспільство як предмет філософії	-	2	4
15.	Тема 13. Філософське осмислення економічної сфери життєдіяльності суспільства	-	2	4
16.	Тема 14. Філософське осмислення політичного життя людини	-	2	4
17.	Тема 15. Філософія культури	2	2	4
18.	Самостійна робота			14
	ВСЬОГО	16	28	74

Загальний обсяг 120 год., в тому числі:

лекцій – **16 год.**
 семінарів – **28 год.**
 самостійної роботи – **74 год.**
 консультації – **2 год.**

РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

Основна (базова):

1. **Філософія: навчальний посібник для студентів гуманітарних факультетів** / кол. авторів; кер. автор. кол. А.О. Приятельчук. – К.: Вадекс, 2021. – 560 с.
2. **Філософія** / М. Фюрст, Ю.Тринкс / Пер. з нім. – К.: ДУХ І ЛІТЕРА, 2018. – 544 с.
3. **Історія філософії: Підруч.** / За ред. В.І. Ярошовця. – К. “Київський університет”, 2007.
4. **Філософія історії: Підруч.** / І.В. Бойченко - К.: Знання, 2000. – 723с.
5. **Філософія: Навч. посіб.** / Л.В. Губерський, І.Ф. Надольний, В.П. Андрущенко та ін.; за ред. І.Ф. Надольного. – 8-ме вид., стер. – К.: Вікар, 2011.
6. **Філософія: Підруч.** / В.Л. Петрушенко – 4-те вид., виправл. і доповн. – Львів, 2009. – 506с.
7. **Філософія: підруч.** / за ред. Л.В. Губерського – 2-ге вид., перер. і доповн. – Харків: FOLIO, 2018. – 621 с.
8. **Філософія: хрестоматія (від витоків до сьогодення): навч. посіб.** / за ред. акад. НАН України Л.В. Губерського. – К.: Знання, 2012. – 621с.
9. **Філософський енциклопедичний словник: довідкове видання** / Голова ред. колегії В.І. Шинкарук. – К.: «Абрис», 2002. – 744с.

Додаткова:

1. Адізес І. Управління змінами для досягнення найліпшого результату в бізнесі й повсякденному житті. Пер.з англ. Т.Семигіної. К.: Форс Україна, 2018. 400 с.
2. Адізес І. Идеальный руководитель. Почему им нельзя стать и что из этого следует. пер. с англ. – 11-изд. –К.: Альпіна Паблішер, 2020. 264 с.
3. Гуссерль Е. Ідеї до чистої феноменології і феноменологічної філософії. [переклад Вахтанга Кебуладзе]. Харків: Фоліо, 2020. 348 с.
4. Друкер П.Ф. Виклики для менеджменту ХХІ століття. Пер з англ. Т.Літенської. К.: Видавнича група КМ-БУКС, 2020.240 с.
5. Корабльова В. М. Соціальні смисли ідеології: Монографія. К.: ВАДЕКС, 2014. 350 с.
6. Макінтайр Л. Постправа. Пер.з англ. Роксоляна Свято. К.: Видавництво «ArtHuss», 2021. 208 с.
7. Мангайм К. Ідеологія та утопія. [пер. з нім. В. Верлоки]. К.: ДУХ І ЛІТЕРА, 2008. 370 с.
8. Мід Д.Г. Дух, самість і суспільство. З точки зору соціального біхевіориста / Пер.з англ.та передмова Т. Корпало. – К.: Український Центр духовної культури, 2000.
9. Ніколс Т. Диванні експерти. Як необмежений доступ до інформації робить нас тупішими. Пер з англ. Євгенія Кузнецова. К.: Наш формат, 2019. 240 с.
10. Попович М. Григорій Сковорода: філософія свободи. – К.: Майстерня Білецьких, 2007.
11. Сайтарлы И.А. Философия социальной культуры : Монография. К. : ПАРАПАН, 2012. 291 с.
12. Фукуяма Ф. Идентичность стремление к признанию и политика неприятия. Пер с англ. К.: Альпина Паблішер, 2020. 256 с.
13. Фукуяма Ф. Витоки політичного порядку. Від прадавніх часів до Французької революції. Пер з англ. Роман Корнута. 2-ге вид. К.: Наш формат, 2019. 576 с.
14. Фурман А. В. Методолог – професія майбутнього. Психологія і суспільство: український теоретико-методологічний соціогуманітарний часопис. 2016. № 1 (63). С. 16–42.
15. Шинкарук В.І. Вибрані твори: у 3-х т. – К.: Український Центр духовної культури, 2004. – Т. 3, Ч 1.
16. Шюц А., Лукман Т. Структури життєсвіту. – К.: Український Центр духовної культури, 2004.